

BOSNA I HERCEGOVINA

TUŽILAŠTVO-TUŽITELJSTVO BiH

SARAJEVO

Izlaganje tužioca Milorada Barašina na konferenciji o institutu Sporazuma o priznanju krivice, Hotel Holiday inn Sarajevo, 27. i 28. mart 2008. godine.

Dame i gospodo, cijenjene kolegice i kolege, poštovane međunarodne kolege, dragi gosti,

Prije svega da kažem da mi predstavlja izuzetnu čast imati izlaganje pred ovako eminentnim pravosudnim skupom.

U svojoj prezentaciji pokušaću Vam u glavnim crtama približiti upotrebu instituta o sporazumnom priznanju krivice i njegovu primjenu u Tužilaštvu BiH.

U BH pravosuđu institut sporazumnog priznanja u upotrebi je već 5 godina, od stupanja na snagu novog Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku od 01.03.2003. godine.

U ovom periodu već su se stekla određena iskustva u primjeni ovog relativno novog instituta u tužilaštvima i sudovima u Bosni i Hercegovini i većina pravnih stručnjaka smatra da je sporazum o priznanju krivice jedan od najprogresivnijih instituta uvedenih u reformi krivičnog zakonodavstva u BiH.

Naravno, praksa je pokazala i na određene nedostatke i ovaj institut u budućnosti će se usavršavati (prijedlozi nekih izmjena ZKP-a već su u toku), ali je ovaj institut zasigurno vrlo efikasan u smislu ubrzanja rješavanja postupaka i rasterećenja tužilaštava i sudova.

U Zakonu o krivičnom postupku, pregovaranje o sporazumnom priznanju krivice tretira se u članu 231. ZKP-a BiH, koji ima 7 stavova, i ovaj sporazum može se zaključivati bez obzira na vrstu krivičnog djela.

Ovaj član zakona omogućava pregovaranje između osumnjičenog, odnosno optuženog, njegovog branioca sa jedne strane i tužioca sa druge strane o uslovima pod kojima bi optuženi priznao krivicu za djelo za koje se tereti.

Takav sporazum nakon što se sklopi i potpiše dostavlja se sudu, a u sporazumu se predlaže visina kazne za optuženog koja može biti ispod zakonskog minimuma.

Sud nakon što zaprimi sporazum može usvojiti ili odbaciti sporazum. Ukoliko ga usvoji, zakazuje se ročište za izricanje kazne, a ukoliko sud odbaci sporazum, zakazuje se glavni pretres i sudski postupak po optužnici se nastavlja.

Dosadašnja praksa u Tužilaštvu BiH pokazala je da se ovaj institut najčešće primjenjuje u krivičnim postupcima za krivična djela krivotvorenja novca, krijumčarenja lica i poreskih utaja, a vrlo rijetko u predmetima ratnih zločina i kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

U Tužilaštvu BiH u Posebnom odjelu za organizovani kriminal, kao i u Općem odjelu, sporazumi o priznanju krivice primjenjuju se još od 2003. godine, međutim ,tek prije 2 mjeseca, potpisan je prvi sporazum o priznanju krivice u predmetima ratnih zločina i ja sam bio postupajući tužilac u tom predmetu.

Specifičnost ovog predmeta je što je sud odbacio prvi sporazum o priznanju krivnje, da bi nakon početka glavnog pretresa bio sklopljen novi sporazum koji je Sud BiH prihvatio i izrekao kaznu u ovom predmetu.

Prema odredbama ZKP-a, proces pregovaranja o uslovima priznanja krivice između optuženog, njegovog advokata i tužioca može započeti u bilo kojoj fazi krivičnog postupka, ali se sporazum o priznanju krivice može dostaviti sudu samo nakon potvrđivanja optužnice.

Od tog trenutka počinje učešće Suda u radnjama vezanim za sporazum.

Sporazum o priznanju krivice se može dostaviti sudu sve do donošenja prvostepene presude, pa i u postupku po redovnom pravnom lijeku ukoliko Apelaciono vijeće povodom žalbe ukine prvostepenu presudu, odredi i održi pretres. U tom slučaju sporazum se može dostaviti na pretres pred Apelacionim vijećem.

Sporazum o priznanju krivice mora se odnositi na sve tačke optužnice i u tome je praksa u Bosni i Hercegovini jedinstvena.

Prema odredbama člana 231. ZKP-a BiH o priznanju krivice pregovaraju, osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branilac sa jedne strane i tužilac sa druge strane. Iako su mišljenja pravnih stručnjaka da bi se prisustvo branioca trebalo cijeliti po odredbama koje definišu obaveznu odbranu u praksi u Bosni i Hercegovini, tužioci su mišljenja da je prisustvo branioca neophodno bez obzira na vrstu i težinu krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret.

Ovakav stav tužioca može se posmatrati i u kontekstu garancija na pravično suđenje i jednakost strana u postupku.

Predmet sporazuma, kako je to definisano u Zakonu o krivičnom postupku, su uslovi pod kojima osumnjičeni, odnosno optuženi, priznaje krivicu, a oni se prvenstveno odnose na vrstu i visinu krivično-pravne sankcije.

Kada se kaže prvenstveno vrstu i visinu kazne to je zbog toga jer ZKP ne predviđa izričito pregovaranje o npr. Imovinsko-pravnom zahtjevu, ili oduzimanju protivpravno stečene imovinske koristi, ali u praksi tužioci pregovaraju o obadva ova instituta kao i o troškovima krivičnog postupka.

U sklopu sporazuma o priznanju krivice pregovaranje o dobrovoljnom vraćanju protivpravne imovinske koristi često se primjenjuje u krivičnim djelima poreznih ili carinskih utaja, gdje su optuženi u toku pregovaranja bili spremni uplatiti vrlo visoke novčane iznose na ime protivpravno stečene koristi, da bi im tužilac predložio manje kazne u sporazumu.

Bitno je istaći da ZKP ne predviđa pregovaranje o pravnoj kvalifikaciji krivičnog djela ili pregovaranje o eventualnom neprogonu osumnjičenog lica. Samo u dvije izuzetne situacije tužilac ima diskreciono pravo za nepoduzimanje krivičnog gonjenja, i to u slučajevima davanja imuniteta i u postupcima prema maloljetnicima po principu oportuniteta.

U postupku pregovaranja sa optuženim, odnosno osumnjičenim, o sporazumnom priznanju tužilac može predložiti izricanje kazne ispod propisanog zakonskog minimuma kazne zatvora za određeno krivično djelo.

Međutim, prilikom davanja ovih prijedloga tužilac je obavezan prijedloge sastaviti u skladu sa općim pravilima za odmjeravanja i ublažavanje kazne, poštujući granice ublažavanja kazne kako je to propisano Krivičnim zakonom BiH, jer bi u protivnom sporazum bio protivan načelu zakonitosti i sud bi isti odbacio.

Na zahtjev Suda BiH, Tužilaštvo BiH je u sporazumima predlagalo raspone kazni npr. da se izkrena kazna zatvora između 3 (tri) i 5 (pet) godina zatvora.

Većina tužilaca ovo smatra otežavajućim faktorom jer se ovakvoj praksi najviše protive osumnjičeni tj. optuženi, jer oni žele znati koliku će kaznu dobiti u zamjenu za priznanje.

Dosadašnja praksa pokazala je da tužioci najčešće pristupaju pregovaranju kada to predloži osumnjičeni, odnosno optuženi ili njegov branilac. Rijetke su situacije da je tužilac taj koji predlaže sporazum.

Osim odredbe da se sporazum donosi u pismenom obliku, ZKP nije striktno propisao formu sporazuma, ali se u dosadašnjoj praksi isprofiliralo da se sporazum donosi kao izjava volja dvije strane, tj. da ima preambulu u kojoj se definišu strane i potom izjavu svake od strana u postupku.

U sporazumu se definiše da je priznanje dato dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, te da optuženi razumije da se odriče prava na suđenje i prava na žalbu i izjavu tužioca o sankciji koju predlaže.

Nakon što se sporazum dostavi Sudu, sud provjerava da li je do sporazuma o priznanju krivice došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem.

Putem dijaloga sa osumnjičenim i optuženim sud utvrđuje dobrovoljnost sklapanja sporazuma, kao i sve druge elemente, tj. da li se optuženi konsultovao sa braniocem, da li razumije da se sklapanjem sporazuma odriče prava na suđenje itd.

Ako sud nakon preispitivanja prihvati sporazum, izjava optuženog unosi se u zapisnik i u roku od 3 (tri) dana zakazuje se ročište za izricanje krivično-pravne sankcije.

Odluka o prihvatanju sporazuma je konačna i Sud mora izreći krivičnu sankciju predloženu u sporazumu.

Ako Sud odbaci sporazum, o tome se obavještavaju strane u postupku i to se unosi u zapisnik, nakon čega se zakazuje glavni pretres i nastavlja se postupak po optužnici.

Prema odredbama ZKP-a sudovi u BiH ne donose posebnu pismenu odluku o prihvatanju ili odbijanju sporazuma, niti je na ove odluke dozvoljena žalba, dok npr. u Srbiji, sud donosi rješenje na koje se može uložiti žalba.

Sporazumi o priznanju krivice koje sklapaju tužioci u Bosni i Hercegovini često sadrže element o saradnji osumnjičenog odnosno optuženog sa tužiocem. Ovaj element primjenjuje se radi prikupljanja dodatnih dokaza o ostalim osumnjičenima u predmetu i eventualnog svjedočenja u procesu protiv ostalih saučesnika u izvršenju krivičnog djela.

Element saradnje više je karakterističan za advesarne (akuzatorske) krivične sisteme, a kako je ZKP BiH mješavina advesarnog i inkvizitorskog sistema sa naglašenim elementima advesarnog sistema, u praksi se prilikom sklapanja sporazuma o priznanju krivice ustalio i element saradnje sa tužiocem.

Zakonsko uporište za element saradnje postoji u odredbi koja definira da tužilac sa osumnjičenim pregovara o Uslovima o priznanju krivice, što predstavlja vrstu ugovora, i obje strane se obavezuju i postavljaju svoje uslove.

Međutim, u praksi su se pojavile određene poteškoće jer su primjećena različita tumačenja od strane sudija o obaveznom unošenja klauzule o saradnji u sporazum.

Naime, postoje sudije koje smatraju da se klauzula o saradnji ne treba unositi u sporazum i da je to isključivo interni odnos tužioca i osumnjičenog, dok druga „struja„ sudija smatra da je bitno da se u sporazumu decidno navede klauzula o saradnji, što se razmatra kao bitan element prilikom prihvatanja ili odbacivanja sporazuma.

Element saradnje osumnjičenog, odnosno optuženog, vrlo je bitan kod istraga izuzetno složenih predmeta organizovanog kriminala i postoje situacije kada osumnjičeni ili optuženi svoje svjedočenje uslovljavaju sa primjenom Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.

Poseban praktični problem u primjeni klauzule o saradnji predstavlja kratak rok od svega tri dana od prihvatanja sporazuma do ročišta za izricanje krivično-pravne sankcije, jer ne postoji mogućnost niti zakonski mehanizam kojim se može osigurati izvršenje klauzule o saradnji i postoji realna opasnost da nakon izricanja sankcije ne dobije zauzvrat ugovorenu saradnju od strane optuženog.

Tužiocu ovaj problem prevazilaze na način da odmah nakon upućivanja sporazuma Sudu otvore predmet i uzimaju izjavu od osumnjičenog koji se obavezao na saradnju, mada postoje i praktični problemi izmjene izjava na glavnom pretresu.

Kada je riječ o predlaganju sankcije u sporazumu, u Tužilaštvu BiH se vrši praćenje sudske prakse nakon vođenja glavnih pretresa i izricanja sankcija za istovrsna krivična djela i ta sudska praksa predstavlja polaznu osnovu kod zaključivanja sporazuma.

Sporazum o priznanju krivice je institut koji je relativno nov u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu, ali u javnom mijenju u Bosni i Hercegovini postoji određena doza animoziteta javnosti prema sporazumima o priznanju krivice.

Postoji određeno nerazumijevanje od šire javnosti samog instituta Sporazuma o uslovima priznanja krivice i njegovih elemenata, pa se najčešće od strane javnosti ovi sporazumi doživljavaju kao neka vrsta nagodbe i javnost je često nezadovoljna visinom kazni koje se izriču po sporazumima.

Jedan od razloga za to je što je na ovim prostorima decenijama bio prisutan inkvizitorski pravni sistem gdje je tužilac uvijek insistirao na najstrožijoj kazni za optuženog, pa će sigurno biti potrebno vrijeme da se javnost navikne na primjenu ovog instituta.

Iako kaznu izriče sud, nezadovoljstvo javnosti najčešće se usmjerava prema tužiocu, a razlog za to je što široj javnosti nisu dovoljno poznate sve prednosti i koristi koje društvo ima od primjene sporazumnog priznanja.

Tužiocu u BiH naročito vode računa o oštećenima u postupku, i iako nisu obavezni obavještavati oštećene o aktivnostima vezanim za sporazum, tužiocu nastoje otpočetak informisati oštećene o mogućnosti sklapanja sporazuma.

Kada se govori o predmetima ratnih zločina, asocijacije žrtava ratnih zločina takođe imaju negativan stav prema sporazumima o priznanju krivice i u budućnosti će tužiocu i cjelokupna pravosudna zajednica morati raditi na informisanju šire javnosti o pozitivnim aspektima ovog instituta, a za očekivati je da će on primjenom u budućnosti postati imanentan našem društvu, kao što je npr. u Sjedinjenim Državama gdje ovaj institut postoji decenijama.

I na kraju želim reći da je pregovaranje sa osumnjičenim tj. optuženim i njegovim braniocem o priznanju krivice za tužioce jedan vrlo složen proces, pogotovo što se radi o relativno novom institutu, a period od nekoliko godina primjene je kratak period da bi se uspostavila određena rutina.

Poseban problem je neujednačena praksa u postupku pregovaranja na prostoru BiH, zbog čega se trenutno radi na izradi procedura za pregovaranje koje će sadržavati i određene smjernice u pogledu prijedloga sankcija, kako bi se ujednačila praksa na prostoru Bosne i Hercegovine kada je riječ o primjeni instituta sporazuma o uslovima priznanja krivice.

I na kraju, prezentovat ću statistiku koja se odnosi na broj sporazuma o priznanju krivice sklopljenih u Tužilaštvu BiH u protekle tri godine:

- u 2005. godini zaključeni su sporazumi u 57 predmeta koji se odnose na 92. osobe.
- u 2006. godini tužitelji su sklopili sporazume o priznanju krivnje sa 91 optuženim.
- u 2007. godini zaključeni su sporazumi u ukupno 65 predmeta u odnosu na 79 lica.

Hvala Vam za pažnju.